

SAKSBEHANDLER
Hanna Kosonen Geiran

INNVALGSTELEFON

TELEFAKS
+47 22 94 04 04
postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

VÅR REF.
13/02596-2

DERES REF.

DERES DATO

ARK. B - Bygninger
1,45-46 Oslo kom. - Os

VÅR DATO
08.04.2015

Se mottakerliste

Vigeland-museet - Nobelsgate 32, gnr. 212, bnr. 663 og del av gnr. 212 bnr. 928, Oslo kommune. Vedtak om fredning med hjemmel i kulturminneloven §§ 15 og 19 jf. § 22

Vi viser til fredningsforslag for Vigeland-museet, Oslo kommune datert 30.03.2012. Forslaget har vært på høring hos berørte parter og instanser.

På grunnlag av dette fattet Riksantikvaren følgende vedtak:

VEDTAK:

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 §§ 15 og 19, jf. § 22 fredes Vigeland-museet, Nobels gate 32, gnr. 212, bnr. 663 og del av gnr. 212 bnr. 928 i Oslo kommune

Omfanget av fredningen,

Fredningen etter kml § 15 omfatter hele bygningen inkludert Midtgården og Stenhuggergården

- *Vigeland-museet, GAB-nr. 030115080 Askeladden ID 140357*

Fredningen omfatter bygningens eksteriør og interiør, og inkluderer hovedelementer som konstruksjoner, planløsning, materialbruk og overflatebehandling. I tillegg inngår alle bygningsdeler som vinduer, dører, listverk, radiatorer, rekkverk, lysarmatur, fast inventar, samt bygningsmessige detaljer som lysbrytere, dørvidere, beslag m.m.

Overflater og rominndeling i kjelleren inngår ikke i fredningen, med unntak av trapperommene.

Alt opprinnelig fast inventar er fredet. Fast inventar i Vigeland-museet er skap, radiatorskap, ovner m.v. I Urnerommet inngår Vigelands urne, sokkelen denne står på og alle de vegghengte relieffene (ferdige som uferdige) i definisjonen av fast inventar og er fredet. I Sal 1 "Forrum" inngår det veggmonterte gipsrelieffet "Dommedag" i inntrukket nisje i vegg i fast inventar og er omfattet av fredningen.

Fredningen omfatter Midtgården og Stenbyggergården. Her inngår også beleggingsstenen i gårdene.

Fredning etter kml § 15 omfatter også løst inventar spesifisert nærmere nedenfor.

Urnerom:

- *Pendellampe*

Fontenesalen:

- *Fonteneskulptur med tresokkel*
- *20 stk omkransende skulpturer med tresokkel*
- *12 stk veggmontre i stål og glass med gipsrelieffer*
- *2 stk sittebenker i tre*

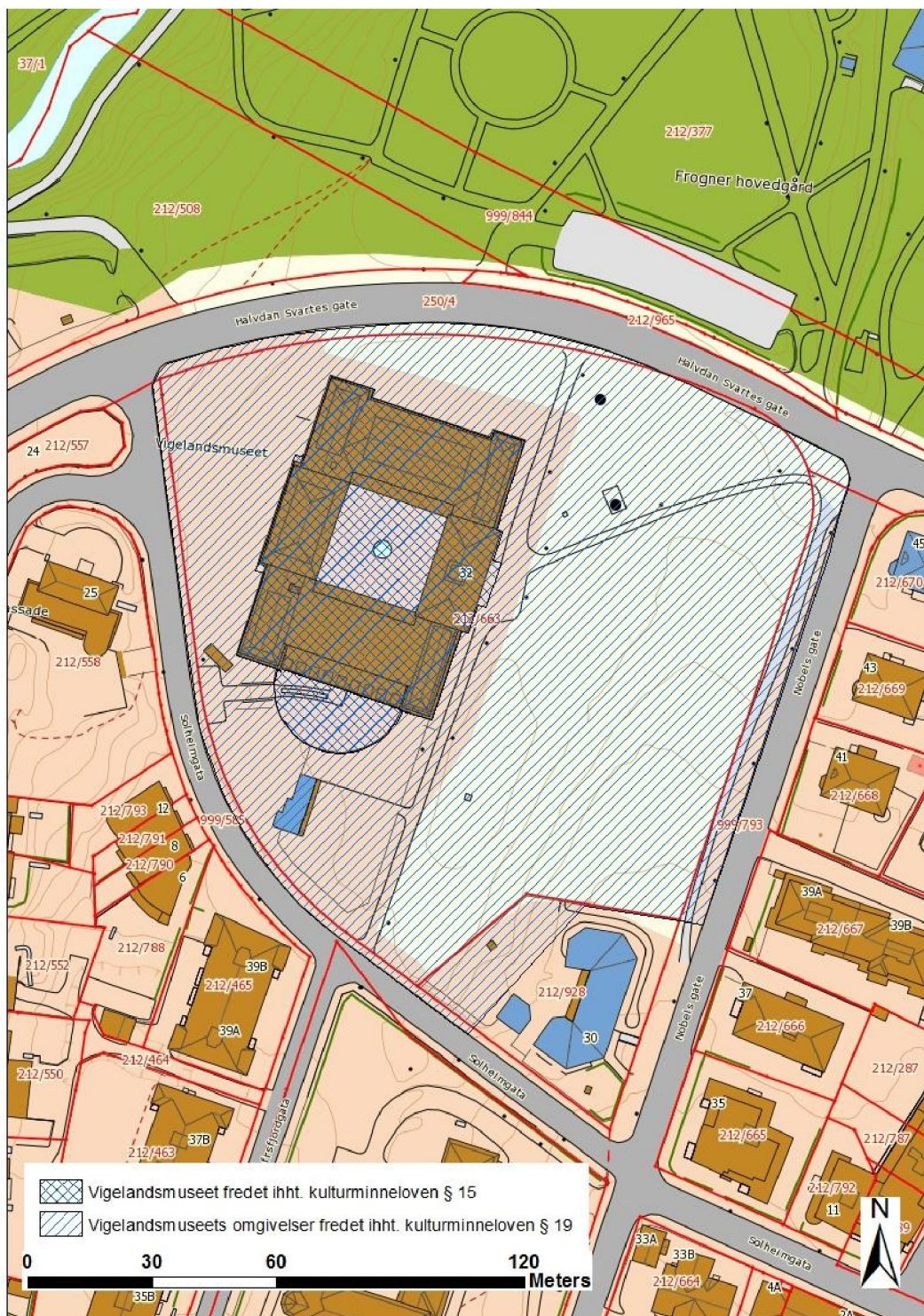
Monolitsalen:

- *3 stk Monolit-skulpturer med sokkel*

Vigelands leilighet:

- *Arbeidsrom: Vigelands arbeidsbord, Chesterfield arbeidsstol, fire plassbyggede bokhyller, to med to seksjoner og en med fem seksjoner, bokskap med glassdører som har tre seksjoner.*
- *Spisestue: Spisestuemøblement i flammebjørk med brune skinnseter. Dette omfatter ett bord, 2 stoler med armlener og 8 stoler uten armlener alle trukket med imitert lær.*
- *Dagligstue/ Langstue: Chesterfieldmøblement bestående av sofa, fire lenestoler samt tilhørende sofabord.*
- *Hjørnestue: Sofagruppe bestående av sofa, bord, 2 lenestoler, 2 stoler med armlener og 4 stoler ute armlener. Alle i mahogni med puter trukket med blått ulltrekk.*
- *Soverom: Vigelands soverommøblement i flammebjørk, bestående av seng, nattbord, toalettkommode med speil og stol, samt tilhørende mindre kommode.*

Fredningen etter § 19 omfatter det åpne grøntområdet rundt Vigeland-museet, gnr. 212 bnr. 663 og del av gnr.212 bnr. 928, avgrenset av Halvdan Svartes gate, Solheimgaten og Nobels gate. Avgrensningen av området er vist på kartet nedenfor.

Formålet med fredning etter § 15

Formålet med fredningen er å bevare Vigeland-museet og Gustav Vigelands, atelier og bolig.

Fredningen skal sikre bevaring av:

- Bygningsanlegget som en av de viktigste representantene for 1920-tallets klassisisme i Norge og arkitekt Lorentz H. Rees hovedverk.

- *Vigeland-museet som et sentralt, tidstypisk og tidlig norsk formålsbygget museumsanlegg, av internasjonalt format.*
- *Gustav Vigelands atelier og bolig med opprinnelig møblering som et sentralt kunstnerhjem etter en av Norges mest betydningsfulle kunstnere.*

Formålet med fredning etter § 19

Formålet med områdefredningen er å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet og å opprettholde anleggets karakteristiske frittliggende og åpne beliggenhet på høydedraget. Videre å sikre opplevelsen av anlegget som historisk helhet; bygningen i det åpne grøntområdet, forholdet til byrommet samt å opprettholde den landskapsmessige forlengelsen og forbindelsen til Vigelandsparken.

Fredningsbestemmelser

Fredningsbestemmelsene er utformet i samsvar med fredningens formål, og gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid.

§ 15

- 1. Det er ikke tillatt å rive eller skade bygningen eller deler av denne.*
- 2. Det er ikke tillatt å bygge om bygningens eksteriør, konstruksjon eller struktur. Dette inkluderer også Midtgården og Stenhuggergården.*
- 3. Det er ikke tillatt å bygge om bygningens interiør, inkludert fast inventar.*
- 4. Utskifting av bygningselementer eller materialer, forandring av overflater eller annet arbeid ut over vanlig vedlikehold av bygningens eksteriør, interiør eller konstruksjon, er ikke tillatt. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 6.*
- 5. Alt vedlikehold og all istandsetting skal skje med materialer og metoder i samsvar med opprinnelige håndverksmetoder og bygningenes egenart og på en måte som ikke reduserer de arkitektoniske og kulturhistoriske verdiene.*
- 6. Tilbakeføringer til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjoner kan tillates i særlige tilfelle under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag.*
- 7. Løst inventar som inngår i fredningen (jf. liste), skal ikke fjernes fra sin plassering i bygningen. Dette gjelder ikke bruk av gjenstander i temporære utstillinger og ved restaurering av gjenstander.*
- 8. Tiltak som vil kunne endre karakteren til Midtgården eller Steinhuggergården er ikke tillatt.*

Område § 19:

9. Innenfor det fredete området må det ikke settes i verk tiltak eller bruksendringer som kan forandre områdets karakter eller på annen måte motvirke formålet med fredningen. Dette gjelder alle former for faste installasjoner, bebyggelse, anlegg og utvidelse eller innsnevring av vei eller plass, oppsetting av gjerder, skilt, endring av beplantning eller belegg, planering, utfylling og andre landskapsinngrep.

10. Bestemmelsen i § 9 er ikke til hinder for en begrenset utvidelse mot sør eller vest. Det kan kun etableres ett nybygg over bakken, på en av disse lokaliseringene. En utvidelse må respektere museets hovedgrep, samt i størrelse og utforming underordne og tilpasse seg Vigeland-museets arkitektoniske komposisjon. En utvidelse skal utvikles i samarbeide med og godkjennes av kulturminnemyndigheten.

Følger av fredningen

Lovhenvisning

Når det gjelder behandlingen av fredete hus og anlegg vises det til kulturminneloven §§ 15a -19, samt til ovennevnte fredningsbestemmelser.

Arbeider som krever tillatelse etter plan- og bygningsloven, må i tillegg omsøkes/forelegges kommunale myndigheter. Det gjøres oppmerksom på at tillatelse etter kulturminneloven må foreligge før arbeider i tråd med plan- og bygningsloven kan settes i verk.

Vedlikehold

Det grunnleggende prinsippet for vedlikehold av fredete bygninger er å bevare mest mulig av de opprinnelige eller eldre bygningselementene og detaljer som kledning, vinduer, dører, listverk, gerikter og overflatebehandling. Bygningselementer og detaljer skal repareres fremfor å skiftes ut. Vedlikehold av fredete bygninger og anlegg skal så langt som mulig skje i samsvar med opprinnelig utførelse, teknikk og materialbruk og for øvrig i samsvar med fredningsbestemmelsene.

Det er eier som har ansvar for vedlikeholdet av fredete bygninger og anlegg.

For mer informasjon om vedlikehold og forvaltning av fredete bygninger og anlegg, vises til Riksantikvarens informasjonsblader. Se særlig nr. 11.1.1. "Juridiske forhold – Å eie et fredet hus", www.riksantikvaren.no.

Dispensasjon

Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse/dispensasjon til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold, jf. kulturminneloven §§ 15a og 19 tredje ledd.

Søknad om tillatelse skal sendes Oslo kommune, Byantikvaren, som avgjør om tiltaket kan iverksettes, og eventuelt på hvilke vilkår. Ved tvil om hva som anses som vanlig vedlikehold, eller hvordan fredningsbestemmelsene skal forstås, skal Byantikvaren likeledes kontaktes.

Kort karakteristikk av kulturminnet

Vigeland-museet ble oppført som atelier og bolig for Gustav Vigeland i den hensikt å bli åpnet som museum etter hans død. Det ble signert kontrakt mellom Vigeland og Oslo kommune i 1921, der Vigeland til gjengjeld ga Oslo kommune alle sine modeller, skulpturer, tegninger og tresnitt, samt originalmodellene av alt han i fremtiden kom til å skape.

Museumsbygningen er tegnet i nyklassisistisk stil av arkitektene Lorentz H. Ree og Carl Emil Buch. Det var Lorentz H. Ree som hadde hovedansvaret selv om Carl Emil Buch kom inn som hans kompanjong i 1920. Den første delen, atelieret, stod ferdig i 1923. Atelieret ble tatt i bruk samme år, mens Vigeland flyttet inn i leiligheten året etter. Sørfloøyen ble først ferdigstilt 1932. Vigeland døde 11 år senere, i 1943, og hans urne står i det høyloftede og hvelvede tårnrommet, «Urnerommet» under tårnet. Anlegget ble åpnet som museum i 1947.

Vigeland-museet er gitt en monumental og nyklassisistisk utforming, preget av samtidens idealer. Nyklassisismen vises i bygningens hovedstruktur; en grunnstruktur preget av stram symmetri omkring tverraksen, med utstillingssaler og arbeidsatelier med overlyskonstruksjoner, plassert på rad og rekke – en filade, rundt et sentralt åpent gårdsrom.

Fasadene er gitt en streng symmetrisk utforming, med det opphevede midtpartiet, som rommer Vigelands leilighet med tilhørende altan, urnerommet over denne, samt tårnrom over dette igjen – som et sentralt motiv på hoved- og adkomstfasaden.

Bygningen er oppført med fasader i frilagt, sortert, håndbanket tegl, på en sokkel av rød Grorudgranitt. L. H. Ree hadde først foreslått pusset mur, men Vigeland ønsket håndbanket tegl. Gesimsen er utformet i spesialstein av stort format og for øvrig er det benyttet en del spesialstein til nisjer, skåler etc. Inngangsdører og vindusrammer er i eik. Alle takstolene er av jern, med jernbetong dekker, opprinnelig korkisolert på innsiden for å forhindre kondens og varmetap. Tårnbygget er delvis støpt i jernbetong og urnerommet utformet med kulehvelv. Takene er tekket med kobber. Bygningen er oppført med et avansert oppvarmings- og ventilasjonssystemet, som baserte seg på ”forvarmet og vasket luft”.

Midtgården er vakkert utformet, med åpen søylegang på tre sider. Loggiaene har gulv belagt med saget Gjellebek-marmor, gårdsrommet forøvrig er belagt med Ringeriksheller. Granittbassenget i midten fungerer som friskluftinntak til hele bygningen

Vestibylen har gulv i sort året kalkstein og ”røde, pussete, planslepne og bonede vegger og søyler.” jf. arkitektens egen beskrivelse. Sortåret kalkstein er også benyttet i forrommene og trappene til 2. etasjes saler. Utstillingssalene fra første byggetrinn har røde og grønne mosaikkflisgulv, med innlagt stor sort belgisk platekalkstein. Fontenesalen har gulv av slipt grønnlig skifer, med innlagt lysere stein i mønster. Veggene er pusset i kraftige farger, opprinnelig var det antagelig innfarget edelpuss. Det er overlysvinduer i flere av salene.

Plasseringen på det flate høydedraget i bakkant av eiendommen er resultatet av et bevisst valg fra arkitektens og Vigelands side. Plasseringen her muliggjorde etablering av hele første etasje på ett plan, uten nivåforskjeller. Slik kunne tunge store skulpturer relativt enkelt flyttes rundt mellom salene.

For nærmere beskrivelse av anlegget vises det til dokumentasjonsvedlegget utarbeidet av Byantikvaren i Oslo i 2012.

Byantikvaren i Oslos vurdering av kulturminnet – begrunnelse for fredningsforslaget

Vigeland-museet er en av de aller viktigste nyklassisistiske bygninger i fra det 20. århundre i Norge. Anleggets arkitektur er storslagen både i eksteriør og interiør. Bygningen fremstår svært gjennomarbeidet, organisert gjennom et avklart og godt plangrep, med en

relativt enkel hovedstruktur, og tilhørende avbalansert bygningskomposisjon. Bygningen preges av en svært høy og velbalansert kvalitet i utforming og detaljering av både eksteriøret og interiøret.

Vigeland-museet er et i norsk sammenheng stort og tidlig kunstmuseum, som etter Byantikvaren i Oslos vurdering er en viktig representant for hovedstadens og nasjonens arkitektoniske og kunstneriske utvikling. Anleggets er et fint eksempel på Oslo kommunes historiske samfunnsinnsats og ansvarlige rolle som byggherre og kulturformidler.

Bygningen er videre et viktig monument over en sentral norsk billedhuggers posisjon på begynnelsen av 1900-tallet og reflekterer internasjonale strømninger i samtiden. Gustav Vigeland var blitt stadig mer opptatt av at atelieret kunne bli museum etter hans død.

Berthel Thorvaldsen, den store danske billedhuggeren – som Gustav Vigeland beundret – var blitt hedret med et eget museum i København som åpnet i 1848. Den danske kunstsamleren Carl Jacobsen donerte sin kunst- og skulptursamling til den danske stat i 1888, mot at det ble stilt en egnet bygning til disposisjon (Glyptoteket). Han donerte i 1899 i tillegg sin samling av antikk kunst til museet, noe som forutsatte en utvidelse – denne åpnet for publikum i 1906. Avslutningsvis kan vi nevne den franske skulptøren Auguste Rodin fikk 1700-tallspaléet Hotel Biron i Paris stilt til disposisjon, da han testamenterte alle sine arbeider til den franske staten i 1916. Vigeland-museet står i denne sammenhengen i en europeisk tradisjon, og er også av den grunn av internasjonalt format.

Riksantikvarens vurdering av kulturminnet

Vigelands atelier og bolig, senere Vigeland-museet har stor personalhistorisk verdi som monument over billedhuggeren Gustav Vigeland og hans posisjon i Norge i begynnelsen av det 20. århundret.

Bygningen har også stor arkitekturhistorisk verdi med sin klassiserende og monumentale hovedstruktur og planløsning. Bygningen har svært høy kvalitet i utforming, materialvalg og detaljering av både eksteriør, romforløp og interiører. Den er hovedverket til arkitekt Lorentz H. Ree, men viser også Vigelands personlige engasjement i utformingen av bygget.

Bygningens plassering på tomten er bevisst fra arkitektens side og viktig for opplevelsen av bygningen. Det nære forholdet mellom museet og Frognerparken med Vigelandsanlegget har opplevelsesverdi og gir en god pedagogisk fremstilling av Vigelands kunst og hans arbeidsmåte.

Museet er representativt for museums- og formidlingstanker i samtiden, jf. det da nyåpnede Glyptoteket i København (1906) og for øvrig det tidligere oppførte Thorvaldsens museum (1848) i København, samt Rodin muséet i Paris m.fl.

Eiendomsforhold og reguleringsstatus

Eiendommen eies av Oslo kommune og forvaltes av Omsorgsbygg Oslo KF. Vigeland-museet drives av, og er en del av Oslo kommune, Kulturetatens Avdeling Kunst, som har ansvaret for Vigeland-museet med skulpturene i Vigelandsparken.

Eiendommen er regulert til hhv. tomt for offentlig bygning og friområde. For eiendommen gjelder reguleringsplan S-2255, vedtatt 28.7.77 (se endr.§7, S-2937) og reguleringsbestemmelser til endret reguleringsplan for Oslo sentrum og indre sone Oslo kommune.

Konsekvenser av fredningen for naturmangfold

Ved offentlig myndighetsutøvelse som berører naturmangfoldet skal prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 legges til grunn. Dette er hjemlet i lov av 19. juni 2009 nr. 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven, nmfl). Riksantikvaren har gjort søk i basene Artskart og Naturbasen til Miljødirektoratet for å fremskaffe nødvendig kunnskap for beslutningsgrunnlaget. Innenfor areal som er merket som fredet på kartet side 2 er det ikke registrert sårbare eller truede arter.

Fredningsvedtaket innebærer en videreføring av gjeldende landskapssituasjon og har dermed ikke uheldige virkninger på omgivelsene. Førre var-prinsippet i nmfl § 9 anses dermed ivarettatt.

Bakgrunn for fredningssaken

Eiendommen ble varslet fredet i brev 22.03.93, i tilknytning til fredningssak for Frognerparken og Vigelandsanlegget. I brev datert 02.04.96 ba Byantikvaren Riksantikvaren om å fravike krav om at fredning av Vigeland-museet skulle innlemmes i fredningssaken, og foreslo at Vigeland-museet ble tatt opp som egen sak i forlengelsen av det reviderte forslaget for parkområdet. Riksantikvaren ga aksept for dette i brev av 07.11.96.

Redegjørelse for saksgang frem til fredningsforslaget

Melding om oppstart av fredning jf. kml 22.1

Varsel om oppstart av fredning ble meddelt eier Oslo kommune i brev av 17.11.2010. Varsel om oppstart ble kunngjort i avisene Aften og Dagsavisen 18.11.2010.

I forbindelse med varsel om oppstart av fredningssak kom det inn uttalelser fra Oslo kommune: Frogner Bydelsutvalg, Kulturetaten, Plan- og bygningsetaten og Samferdselsetaten (nå Bymiljøetaten).

1. Oslo kommune, Frogner bydelsutvalg

Bydelsutvalgets vedtak ble fattet med 12 stemmer for og 2 mot:

«Bydelsutvalget mener det er riktig med fredning av dette kulturminnet med svært høy nasjonal verdi.

Bydelsutvalget mener at den del av utearealet til Vigelandsparken barnehage som inngår i forslaget til fredningsområde skal tas ut av planområdet/ fredningsområdet.

Bydelsutvalget mener at eksisterende nylig oppgraderte barnepark også tas ut av fredningsplanen. Både barnehagen og barneparken må gis utviklingsmuligheter, slik at planområdet gis en søndre grense mot barnehage/ barnepark.. Kfr. vedlagt kart.»

2. Oslo kommune, Kulturetaten

Kulturetaten oppsummerte bemerkninger siteres:

Kulturetaten og Vigeland-museet er glade for at Byantikvaren tar initiativ til å gjennomføre fredningen av bygningen. Det er av vesentlig betydning for museet at utstillingsaktiviteten kan opprettholdes. Dette innebærer at det må være mulig å kunne foreta justeringer og forflytninger av skulpturer som pr. i dag befinner seg i utstillingssalene, samt intern mulighet for omorganisering av dagens utstillinger. Likeledes vil museet fortsette med skiftende utstillinger av historisk kunst og samtidskunst. Videre er det viktig at man i fredningsforslaget tar hensyn til museets mulighet for anvendelse av leiligheten ut over det å

vis den frem. Det er i denne sammenheng – både hva gjelder utstillingsarealet og leiligheten – viktig å skille mellom museum og mausoleum. Det er videre viktig for museet at forslaget om å frede uteområdet ikke får konsekvenser for det planlagte tilbygget som skal inneholde magasiner, konserveringsatelier, kontorer m.v.

3. Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten

Plan- og bygningsetatens uttalelse datert 14.01.2011:

«Plan- og bygningsetaten stiller seg bak Byantikvarens vurdering av Vigeland-museet som kulturminne med høy nasjonal verdi. Anlegget er unikt, både i kunst- og kulturhistorisk, personalhistorisk og arkitekturhistorisk sammenheng.»

Etaten stiller spørsmål ved nødvendigheten av fredning og anbefaler at plan- og bygningsloven benyttes.

For øvrig knytter etaten en del generelle foreløpige føringer til den mulige utvidelsen av Vigeland-museet mellom Steinhuggergården og Solheimgata:

- Etaten vektlegger betydningen av offentlighetens bruk av friområdet rundt museet. Funksjonen som lokal møteplass må opprettholdes og helst styrkes. Nybygg innenfor museets parkareal (formål friareal) utløser krav om erstatningsareal.
- Nybygg bør i størst mulig grad plasseres under terreng, foreløpige vurderinger tilsier max 300m² over terreng. Nye bygningsvolumer over terreng bør ikke overstige Stenhuggermurens overkant. Nye volumer må være helt fristilte fra museet, med større avstand enn i foreløpig mulighetsstudie, og de bør ikke plasseres utenfor tomteanalysens foreslåtte rammer for nybygg.

Plan- og bygningsetaten støtter for øvrig bydelens syn på at det ikke er naturlig at arealene mellom dagens to barnehager omfattes av områdefredningen.

4. Oslo kommune, Samferdselsetaten

Samferdselsetaten viser til at forslaget berører deler av offentlig fortau langs Halvdan Svartes gate, Nobels gate, og Solheimgata, og anmoder om at fredningsvedtaket sikrer mulighet for at samferdselsanlegg kan tilpasse seg fremtidige byendringer, samt sikre mulighet for drift og vedlikehold.

Byantikvarens vurdering av høringsuttalelsene

1. Oslo kommune, Frogner bydelsutvalg

Hensikten med å frede området rundt Vigeland-museet etter kml § 19, er å sikre at ny bebyggelse, eller andre tiltak ikke får en uheldig virkning på museet. Hvis utvidelsen av eksisterende barnehage på naboeiendommen innebærer nybygg på området som foreslås fredet etter kml § 19, vil dette være i strid med fredningsformålet. Arealet mellom barnehagen og barneparken er svært synlig fra Vigeland-museets hovedinngang. Den eksisterende barnehagen ligger svært lavt i landskapet og påvirker i liten grad opplevelsen av museet. Opprettholdelse av arealet til lek og lekeapparater som i dag, er uproblematisk. Et inngrep høyere opp vil imidlertid kunne bli svært synlige fra arealet foran Vigeland-museet og vil kunne prege opplevelsen av anlegget.

Byantikvaren er i en prosess med Vigeland-museet, der ulike forslag til ny bebyggelse på barneparkens område, er under utredning. Det er foreslått ny bygning med magasiner, kontorer, atelier og møterom til bruk for museet. Byantikvaren er positiv til en slik begrenset og tilpasset utvidelse for å ivareta museets behov. Det er imidlertid vesentlig at nybygget underordnes og

tilpasses Vigeland-museet på en akseptabel måte. Fredning som skissert vil ikke hindre gjennomføring av et slikt prosjekt, men gir grunnlag for å sikre virkningen og opplevelsen av Vigeland-museet i miljøet.

2. Oslo kommune, Kulturetaten

Byantikvaren ønsker på samme måte som Vigeland-museet og Kulturetaten et dynamisk og levende museum, noe som bl.a. er bakgrunnen for vår positive innstilling til utvidelse med nybygg mot Solheimgata. Se redegjørelse for dette punkt i tilsvaret til Frogner Bydelsutvalg. Fonteneskulpturen og Monolitskulpturen er begge for store til å flyttes ut av utstillingssalene de står i. Fontenesalen er planlagt av Vigeland selv og montre og skulpturer står som opprinnelig. De belyser den arkitektoniske og skulpturelle helheten slik disse står i Vigelandsparken. Byantikvaren vil derfor anbefale en fredning av det komplette interiøret med skulpturer, glassmontre, sokler og benk i Fontenesalen. Når det gjelder Monolitsalen har det derimot vært ulike utstillinger helt siden Vigelands tid og Byantikvaren finner derfor kun å begrense fredningen til de tre store monolitskulpturene.

Gustav Vigeland og hans leilighet i anlegget er sentral i formidlingen av bygningens personalhistorie. Alt fast og løst inventar i Vigelands leilighet fredes.

For øvrig ønsker ikke Byantikvaren å båndlegge bruken av Vigeland-museet. Skulpturene må kunne flyttes på slik at personalet kan konservere skulpturene og iscenesette rommene med ulike sammenstillinger av Vigelands skulpturer, samt temporære utstillinger.

3. Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten

Byantikvaren viser til at regulering til bevaring erfaringsmessig ikke gir et tilstrekkelig godt og langsiktig vern av svært høye nasjonale kulturminneverdier knyttet til anleggets eksteriør og ikke minst interiør og inventar. Det er derfor nødvendig å sikre anlegget ved fredning i hht. kulturminneloven.

Når det gjelder etatens generelle føringer i tilknytning til utvidelse av Vigeland-museet, er disse i hovedsak sammenfallende med Byantikvarens anbefalinger.

Når det gjelder utvidelse av Vigeland-museet og fredning av uteområdet viser Byantikvaren for øvrig til deres vurdering av disse tema gitt under tilsvaret til Bydelsutvalgets innspill ovenfor.

4. Oslo kommune, Samferdselsetaten

Byantikvaren viser til at fredningsforslaget inkluderer fortau mot Halvdan Svartes gate, Solheimgaten og nedre del av Nobels gate. Langs Nobels gate er det i dag i hovedsak ikke opparbeidet fortau i hht. reguleringen; gressområdet foran Vigeland-museet løper helt ned til kant regulert vei, og sti i gressflaten og en eldre bevaringsverdig trerekke ligger i det feltet som i dag er regulert til fortau. Fredningen vil ikke være til hinder for drift og vedlikehold av fortausanleggene slik de fremstår i dag. Imidlertid er det en rekke verdifulle eldre trær i overgangssone inn mot fortau, som bør inngå i fredningen. Oppgradering av samferdselsanlegg (fortau) må derfor forutsettes å ikke skade eksisterende eldre trær som er av stor betydning for innrammingen og opplevelsen av Vigeland-museet.

Forslag om fredning, offentlig ettersyn jf. kml § 22.2.

Forslag om fredning ble lagt ut til offentlig ettersyn i Oslo kommune 17.04.2012 samtidig som forslaget ble kunngjort i Norsk Lysningsblad og avisene Aften og Dagsavisen.

Byantikvaren i Oslo har hatt fredningsforslag for Vigeland-museet ute til offentlig høring i tidsrommet 17.04.12 til 29.06.12. Det kom inn 5 høringsuttalelser.

1. Oslo kommune Bydel Frogner, Bydelsadministrasjonen,

Bydelsutvalget støtter forslaget om fredning av Vigeland-museets bygningsmasse, og anbefaler fredning av inventar, interiør og eksteriør på bakgrunn av svært høy nasjonal verdi.

Bydelsutvalget går imot fredning av lekeplassen for Vigelandsparken barnehage, hele gnr 212, bnr 928 anbefales tatt ut av planen, samt fredning av øvre del av Vigelandsparken barnehage – annekset, da det antas å føre til tungvint drift. Fredningsforslaget kan ikke anbefales dersom som reduserer antallet barnehageplasser i bydelen. Forslaget bør tilrettelegge for utvidelse av eksisterende barnehagebebyggelse, dersom Vigeland-museet utvides og barneparken fjernes. Bydelen ber om at det avsettes midler til erstatningsbygg for ny barnehageavdeling parallelt med at det bevilges midler til utbygging av Vigeland-museet.

2. Oslo kommune, Kulturetaten

Kulturetaten anser at fredningsforslaget ivaretar bygget og museets kjernevirksomhet, og hensyntar behov for utvidelse av museet mht. tilbygg og nye magasiner. Etaten er glad for at forslaget gir museet mulighet for videreføring og utvikling aktiviteter og profil.

Kulturetaten peker på at Vigeland-museet ber om en presisering av fredningens omfang mht. eksteriør og interiør; om det siktes til interiøret i Vigelands leveår, eller da museet åpnet for publikum i 1947. Kulturetaten ber videre om ulike presiseringer knyttet bl.a. til om det er mulig å tilbakeføre deler av møbleringen i Vigelands leilighet. De spør om scenegulv og nyere installasjoner i Borggården inngår i fredningen, om det vil være mulig å låne/ benytte gjenstander fra leiligheten i temporære utstillinger. De stiller spørsmål ved fredning av benker og løse puter i Fontenesalen. De har dessuten kommentarer til de foreslåtte fredningsbestemmelsene knyttet til bruk, endringer, utstillinger, vedlikehold m.v. Kulturetatens innspill fremgår av bemerkningene nedenfor og disse listes derfor ikke opp også her.

3. Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten

Plan- og bygningsetaten stiller seg bak Byantikvarens vurdering av Vigeland-museet som kulturminne av nasjonal betydning, men anbefaler at plan- og bygningsloven brukes for å sikre dette. Etaten opplyser at de har gitt føringer for omreguleringssak som byggeplanene utløser, i uttalelse datert 14.01.2011. Etaten støtter bydelsutvalget i at arealet mellom dagens to barnehager ikke bør fattes av områdefredningen.

Etaten mener at fredning av løst inventar i utstillingsarealet og leiligheten utløser behov for tilleggsarealer, og er skeptisk til inventarfredning. Et åpent tilbygg som henvender seg til byen nevnes som en mulighet, samt at beliggenhet ikke bør låses til sør. Etaten anbefaler endret ordlyd i § 10. Nybygg vil kreve omregulering og PBE anser at kulturminneinteressene er ivare tatt gjennom innsigelsesmuligheten.

Alle eldre trær bør ikke fredes; en del er yngre enn museet og trær mot vest og nord bør ikke være til hinder for en utvidelse av museet. Etaten anbefaler at det tillates skulpturer og lignende i grøntområdet mot Nobels gate, forutsatt at virkningen av kulturminnet i miljøet ikke svekkes. Justering av § 9 anbefales.

4. Oslo kommune, Bymiljøetaten

Bymiljøetaten (BYM) viser til at det åpnes for nybygg i strid med gjeldende regulering.

BYM er positiv til at trærne fredes og inngår i fredningen. Bestemmelsene bør sikre oppgradering av tilstøtende fortau/ veier (Nobels gate og Solheimgaten der fortau er smale) forutsatt at trærne ivaretas. Trær må kunne felles dersom de utgjør en sikkerhetsrisiko. Hele trekker bør kunne flyttes og reetableres lengre fra vei ved sykdom/ tredød.

5. Fortidsminneforeningen, Oslo og Akershus avdeling

Foreningen støtter fredningsforslaget og de foreslåtte fredningsbestemmelsene og fremhever spesielt viktigheten av å frede løst inventar og bygningens omgivelser. Fredning er etter foreningens syn det eneste virkemiddel som kan hjemle en tilfredsstillende grad av vern av Vigeland-museet.

Byantikvarens vurdering av merknadene

1. Bydel Frogner, Bydelsadministrasjonen, Oslo kommune

Byantikvaren ser det som vesentlig at utearealet i Vigelandsparken barnehage inngår i fredningen av uteområdet i hht. § 19, for å sikre opplevelsen av Vigeland-museet. Terrenget stiger kraftig og større inngrep her vil sterkt påvirke opplevelsen av Vigeland-museet.

Mindre inngrep i form av utskifting av lekeapparater m.v. ser Byantikvaren som mindre inngrep som ikke berører verneverdiene, og som det derfor ikke vil være nødvendig å innhente dispensasjon fra fredningen for.

Byantikvaren mener at det frittliggende museet kan tåle et tilbygg/bygg mot sør eller mot vest. De kan ikke anbefale å opprettholde barneparken og i tillegg etablere et nytt tilbygg vest for Vigeland-museet. Vigeland-museets sørfasade har høye kvaliteter og dersom et tilbygg mot vest velges, og barneparkens areal tilbakeføres som åpent parkmessig område (jf. regulering friområde) vil fasaden igjen fremstå som opprinnelig.

Byantikvaren anbefaler at bydelen søker å løse barnehagedekningen gjennom etablering av barnehager i bydelens villabebyggelse, jf. de nyetablerte barnehagene i Frognerveien 53 og i Tostrup terrasse. Etter Byantikvarens vurdering bør man i dette tilfellet prioritere nasjonale verdier fremfor en midlertidig barnepark i et friområde. De viser til ytterligere kommentarer til tilbygg under kommentarer til Plan- og bygningsetaten.

Utvidelse av barnehagens hovedbygning vil antagelig innebære et påbygg, og dermed større høyde, noe som vil gå på bekostning av opplevelsen av Vigeland-museet i et åpent parkanlegg.

Barnehagebehovet bør derfor løses på annet vis.

2. Oslo kommune, Kulturetaten

Fredningen gjelder Vigeland-museet og dens eksteriør og interiør slik det stod da det ble varslet oppstart av fredningssak 17.11.2010. Dersom museet ønsker å tilbakeføre interiøret i Vigelands leilighet til en møblering knyttet til en gitt livssituasjon eller et gitt årstall, innebærer fredningen at slike planer må fremlegges Byantikvaren og godkjennes i form av en dispensasjon fra fredningen gitt at det er ønskelig mht verdiene som søkes bevart.

Scenegulvet i Borggården samt nyere lysskinner og ledelys i innvendige saler er senere addisjoner som ikke inngår i fredningen. Endret plassering/ ny belysning forutsetter forutgående dialog og eventuell søknad til Byantikvaren. Byantikvaren ønsker løpende dialog/ avklaring av eventuell usikkerhet omkring hva som omfattes av fredningen i museets interiør.

Fontenesalen: Byantikvaren anser at de tidstypiske benkene forteller museets historie og har høy verneverdi, spesielt i tilknytning til Fontenesalen. Byantikvaren fastholder at de to opprinnelige/ tidlige grønmalte sittebenkene i Fontenesalen inngår i fredningsforslaget. Benkene er ikke fredet med eksakt plassering i salen. Løse puter fremstår som tidstypiske og hører naturlig til benkene og bør derfor inngå i fredningen. Putene vil kunne skiftes ut ved slitasje og elde, med tilsvarende materiale og tekstil.

Leiligheten: Byantikvaren vil ikke motsette seg at gjenstander løftes ut av sin sammenheng og fremvises i temporære utstillinger, eller at gjenstander lånes ut til norske eller internasjonale museer, forutsatt at det holdes oversikt over utlån av gjenstandene. Fredningsbestemmelsenes § 7 er justert og tar nå høyde for dette. Når det gjelder rullegardinene er de nå oppgradert i samarbeid med Byantikvaren. De viser for øvrig til kommentarer vedrørende tilbakeføring av inventar/ interiør ovenfor.

Byantikvarens kommentarer til Kulturovervåringens kommentarer til foreslåtte fredningsbestemmelser:

§ 1 og 2: Se kommentarer nedenfor til punkt 10.

§ 3: Kulturminneloven styrer inngrep og ikke bruk. Byantikvaren vil ikke motsette seg bruksendringer, forutsatt at dette ikke medfører uheldige inngrep i den fredete bygningen og dens interiører, eller andre uheldige følgekonskvenser for anlegget og fredningsverdiene. Byantikvaren vil f.eks. ikke motsette seg at dagens konserveringsatelier, personalkjøkken og barnerom (oppr. steinhuggeratelier) og steinhuggergården benyttes til café og servering, gitt forutsetningene ovenfor.

Dagens skranke/ resepsjon er tegnet i 1948 like etter at museet åpnet. Skranken er ikke fredet i seg selv, men har en viss verdi som del av museumshistorien. For øvrig har Byantikvaren forståelse for det skisserte ønsket om endring, og vil bidra til å løse dette basert på nærmere utredning og dialog.

§ 5: Byantikvaren har et gjensidig ønske om dialog vedrørende vedlikehold og istandsetting, og ber om å bli kontaktet om dette. De vil kunne være behjelpelige med å finne frem til kompetente håndverkere m.v. I de tilfeller der det er nødvendig med avvikende utforming/ metoder, vil de bistå med råd og anbefalinger og eventuelt stille krav til dette.

§ 7: Se over under avsnittet *For leiligheten*.

§ 8: Fredningsbestemmelsenes § 8 gir hjemmel til å gi tillatelse til tiltak, f.eks. etablering av midlertidige redskapsboder i Steinhuggergården, så langt det er ønskelig. Forslag til utforming og plassering fremlegges for Byantikvaren og vedtak fattes i hht. kulturminneloven.

§ 10: Se kommentarer til Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten.

3. Oslo kommune, Plan- og bygningsetaten, (PBE)

Byantikvaren fremhever at regulering til bevaring erfaringsmessig ikke gir et tilstrekkelig godt og langsiktig vern av svært høye nasjonale kulturminneverdier, knyttet til et anleggs eksteriør og ikke minst interiør og inventar. Det er derfor nødvendig å sikre Vigeland-museet med uteområder ved fredning i hht. kulturminneloven. Særlig gjelder dette der det er press på utbygging av anlegget. Fredningen bidrar til å gi anlegget en formell status, og signaliserer at anlegget har høy nasjonal verdi. Byantikvarens anførsler mht. områdefredning kommenteres i kommentarer til Bydelsutvalget.

Det utvalgte inventaret i Vigelands leilighet utgjør etter Byantikvarens syn en integrert del av bygningen, jf. Bjerkebæk og Labråten som er fredet med inventar. Inventaret i Vigelands leilighet har vært i bygningen og har i hovedsak hatt samme plassering siden museet ble åpnet for publikum, og delvis før dette. Det er etter Byantikvarens vurdering naturlig og viktig at kunstnerleilighetens inventar sikres gjennom fredning i hht. Kulturminneloven.

Anlegget og bygningen er prosjektert for kunstneren og for hans kunst. Fontenesalen ble prosjektert spesielt for de skulpturene som fremdeles står i rommet, jf. opprinnelig plantegning, Byggekunst 1925, med Fonteneskulpturen og montrene tegnet inn. Inventaret har hatt samme plassering siden museet ble åpnet for publikum, og før det. De fredete skulpturene i de to utstillingssalene er av en størrelsesorden som gjør at de ikke kan fjernes fra bygningen uten å fjerne bygningens innvendige

verneverdige glasshimlinger og takkonstruksjoner/ tak. I forhold til Vigeland-museets totale areal/ utstillingsareal er det en liten del av anleggets utstillingsareal som båndlegges av fredningen. Utvalget representerer etter Byantikvarens syn et minimum for å sikre sammenhengen med bygningens idé, opprinnelige funksjon som atelier og senere funksjon som Vigelands museum.

Fredningsbestemmelsenes § 10 er justert slik at de åpner for en alternativ plassering av nytt tilbygg på anleggets bakside. Byantikvaren har uttalt seg til en mulighetsstudie som innebærer demontering og reetablering av Steinhuggergården, samt etablering av en utvidet kjeller frem mot Solheimgaten og etablering av et mindre tilbygg over bakken sør for Vigeland-museet. Dette er slik Byantikvaren forstår det nødvendig for å kunne opprettholde driften.

Oslo kommune, ved Byggedirektøren, skisserte i 1971 en bueformet bygning i tegl uten vinduer, utformet med samme høyde som og som en pendant til Steinhuggergården. Tilbygget er mindre enn Steinhuggergården og pga dette, den lave høyden og det underordnede uttrykket, vil Byantikvaren kunne akseptere dette som et alternativt til utbygging mot syd.

Et tilbygg mot nord/ Halvdan Svartes gate vil fremstå uheldig. Arealet mellom bygningen og veien er knapt og et tilbygg her vil virke dominerende og svekke opplevelsen av museet som frittliggende anlegg i "det grønne". Byantikvaren ønsker derfor ikke å åpne for tilbygg her.

Det er svært vesentlig at anleggets frittliggende og sluttede karakter opprettholdes. Utbygging på to sider vil virke svært uheldig og de forutsetter at det kun opprettholdes/ oppføres ett nytt tilbygg/ ny bebyggelse, enten mot syd eller vest. Eksisterende trær mot Solheimgaten ser ikke ut til å komme i konflikt med en utbygging med et mindre tilbygg mot vest, jf. forslag datert 1971.

Fredningsbestemmelsene er ikke til hinder for at det kan utplasseres skulpturer i uteområdet i samråd med Byantikvaren, så lenge de ikke kommer i konflikt med formålet med fredningen. Utplassering av en større tredimensjonal skulptur foran museets hovedinngang er til orientering allerede utført.

4. Oslo kommune Bymiljøetaten

Et nytt tilbygg er i strid med gjeldende regulering av uteareal til friområde. Byantikvaren vil, med sterke begrensninger, ikke motsette seg dette, for å sikre Vigeland-museets fortsatt drift i bygningen. En fredning jf. Kulturminneloven vil kunne åpne for en omregulering.

Fortau kan ikke utvides uten konflikt med fredete trær. Gamle og store trær langs Solheimgata (jf. flyfoto 1947) og Nobels gate utgjør en svært viktig innramming av anlegget. Trærne rager langt over Vigeland-museet og er svært verdifulle som del av omrammingen av anlegget. Ved sykdom på trær/ massiv tredød i hele rekker av trær, vil Byantikvaren kunne akseptere at det nyplantes nye trekker noe lengre fra vei langs Solheimgata og Nobels gate. Kulturminneloven gir rom for å gi dispensasjon fra fredningen for slike forhold, men forutsetter saksbehandling. Trær som utgjør en dokumentert sikkerhetsrisiko kan felles.

Oversendelse til Oslo kommune for behandling i kommunestyret jf. kml 22.3

Oslo kommunes behandling

I brev av 9.7.2013 gir Byrådsavdeling for byutvikling følgende uttalelse:

«I henhold til delegert fullmakt (byrådsvedtak av 03.07.2001, sak 1360, jf. bystyrevedtak 30.05.2001, sak 218) avgir jeg følgende høringsuttalelse på vegne av Oslo kommune:

«Oslo kommune slutter seg til forslaget om fredning, som sammen med tidligere vedtatt fredninga av Vigelandsanlegget og Frognerparken innebærer en samlet fredning av hele det verneverdige anlegget».

Byantikvaren oversendte saken til Riksantikvaren 13.09.2013.

Riksantikvarens vurdering

Riksantikvaren var på befaring sammen med Byantikvaren den 28. august 2014. På befaringen ble omfang både av området, bygningen og inventar diskutert. Det var også dialog med museets representanter vedrørende museets behov både når det gjelder dagens bygning og diskusjonen om nytt tilbygg.

Innledningsvis vil Riksantikvaren kommentere at det er svært positivt at det er kommet så mange og godt begrunnede innspill i høringsprosessen og at det er så stor enighet om fredning av Vigeland-museet. Vi ser også at Byantikvaren i Oslo har hatt en god prosess for å komme de ulike etatene i møte mht til de innspillene som er kommet.

Innspillene vedrørende bygningen er i hovedsak knyttet til museets muligheter for fleksibilitet og bygging av et nybygg i tilknytning til museet. Riksantikvaren vurderer at både omfang og bestemmelser sett i sammenheng med de kommentarer og forklaringer Byantikvaren gir viser at det er mulighet for en fleksibilitet slik museet har behov for. Riksantikvaren har imidlertid sløffet fredning av løse sitteputer til benkene i Fontenesalen og bøkene i Vigelands arbeidsrom.

Innspillene vedrørende til områdefredningens avgrensning, er i hovedsak knyttet til arealets størrelse og bydelens behov for barnehager. Plan- og bygningsetaten reiser også et prinsipielt spørsmål om anlegget heller burde reguleres etter pbl enn fredes etter kml.

Riksantikvaren vurderer at Byantikvarens avgrensning av areal bør opprettholdes. Museet og dets plassering i landskapet er viktig. Fredningens avgrensning åpner imidlertid opp for at museet kan utvides med et tilbygg. Riksantikvaren er innforstått med at et tilbygg er nødvendig for museets videre utvikling og drift. Dette forhold veier tungt og vi ser at det er tatt høyde for dette i Byantikvarens forslag. Når det gjelder kommunens eventuelle behov for flere barnehageplasser vurderer Riksantikvaren at dette behovet bør kunne løses på andre måter i bydelen. Dagens barnehage ligger utenfor fredningsområdet, og er derfor ikke berørt av fredningen. Det fredete området vil fortsatt kunne brukes som lekeareal for barnehagen.

Riksantikvaren er enig med Plan- og bygningsetaten at bruk av pbl i mange sammenhenger er det rette vernet. Det er imidlertid en nasjonal oppgave å sikre utvalgte anlegg for ettertiden gjennom fredning. Verneverdien til Vigeland-museet er det gjort rede for i dette vedtaket og Riksantikvaren er ikke i tvil om at det er riktig å bruke kml for å frede anlegget. Sammenhengen med den fredete Frognerparken/Vigelandsparken er i også vektlagt her.

Fredningsbestemmelsene er justert på følgende måte:

§ 2 Vi har føyet til at bestemmelsene også gjelder Midtgården og Steinhuggergården

§ 7 Vi har endret bestemmelsen til å gjelde løst inventar og tydeliggjort at løst inventar kan brukes i temporære utstillinger og flyttes ut for restaurering.

Det er stor enighet om fredning av Vigeland-museet med inventar. Det er også enighet om fredning av arealet etter § 19, bortsett fra et mindre areal på grunn av barnehagens bruk av området.

Klageadgang og tinglysning

Dette fredningsvedtaket er et enkeltvedtak som kan påklages til Klima- og miljødepartementet, jf. forvaltningsloven § 28 første ledd. Eventuell klage stiles til Klima- og miljødepartementet, men sendes til Riksantikvaren innen tre uker fra fredningsvedtaket er mottatt jfr. forvaltningsloven § 29 første ledd.

Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med kulturminneloven § 22 nr. 5.

Vennlig hilsen

Jørn Holme

Hanna Kosonen Geiran

Vedlegg: 1

Kopi til: Oslo kommune - Bydel Frogner, Pb. 2400 Solli, 0201 OSLO/ Oslo kommune - Byrådsavdeling for byutvikling, Rådhuset, 0037 OSLO/ Frogner historielag, Gabels gate 46 A, 0262 OSLO/ Oslo kommune - Plan- og bygningsetaten, Boks 364 Sentrum, 0102 OSLO, Fortidsminneforeningen, Oslo og Akershus avdeling, Maridalsveien 120, Vøienvolden, 0461 OSLO/ Klima- og miljødepartementet, Postboks 8013 Dep, 0030 OSLO/ Oslo Byes Vel, Grev Wedels plass 1, 0152 OSLO/ Oslo kommune - Bymiljøetaten, Postboks 9336 Grønland , 0135 OSLO

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Oslo kommune - Kulturetaten		pb 1453 Vika	0116 OSLO
Oslo kommune- Omsorgsbygg		pb 2773 Solli	0204 OSLO
Vigeland-museet		Nobelsgate 32, 0267	0267 OSLO